

РЕКОМЕНДАЦІЇ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
«РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ У МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ»
(м. Київ, 12 грудня 2019 року)

У 2018 році Україна піднялася в рейтингу Індексу сприйняття корупції Transparency International на два бали (результат – 32 бали та 120 місце серед 180 країн). Водночас корупція міцно вкорінилася в усіх сферах українського суспільства, набувши ознак системного явища, не лише уразивши всі життєво важливі сфери суспільства, але і перетворившись на норму життя, ставши критичною загрозою демократії та верховенству права.

За даними міжнародних експертних груп, корупція та хабарництво входять в «топ» п'яти видів економічних злочинів та /або шахрайства з показниками 56 % та 73 % відповідно¹. Такі дані дають підстави вважати, що Україна знаходиться лише на перехідному етапі подолання корупційних проявів, зокрема відсутність узгодженої стратегії між трьома основними потенційними суб'єктами антикорупційної системи – державними інституціями, громадянським суспільством і бізнес-середовищем, призвело до нівелювання позитивних спроб у напрямі подолання корупції.

Зважаючи на це, та керуючись Конвенцією ООН проти корупції, Кримінальною конвенцією про боротьбу з корупцією, законами України «Про запобігання корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України», Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, Стратегією розвитку системи МВС України до 2020 року,

ураховуючи рекомендації Transparency International Україна, груп держав ради Європи проти корупції (GRECO) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо стану корупції в Україні та необхідність подальшого реформування сфери кримінальної юстиції та посилення інституційних зв'язків між органами, уповноваженими у сфері протидії корупції, впровадження «нульової толерантності» до корупції»,

вважаємо, що сьогодні потребує розширення системи заходів боротьби з корупцією, зокрема удосконалення антикорупційного законодавчого механізму, посилення інституційної взаємодії між спеціалізованими антикорупційними органами прокуратури, поліції, НАЗК, НАБУ, САП, АРМА та ВАС.

Для реалізації антикорупційної політики у 2020 році з урахуванням вищезазначених пропозицій і зауважень за результатами обговорення широкого спектру питань реалізації державної антикорупційної політики упродовж року у форматі серії конференцій і антикорупційних круглих столів, які відбулися на базі закладів вищої освіти МВС, зокрема: «Особливості застосування

¹Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf>

антикорупційного законодавства: від реєстрації до вироку суду» (Харківський національний університет внутрішніх справ, 17.10.2019); «Теорія і практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львівський державний університет внутрішніх справ, 08.11.2019); «Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства» (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 15.11.2019), учасники IV Міжнародній науково-практичній конференції *рекомендують*:

Верховній Раді України:

1. Опрацювати пропозиції щодо внесення змін та доповнень до:

Закону України «Про запобігання корупції»:

визначити терміни «загальновизнане уявлення про гостинність», «добročесність», «непотизм», «клієнтелізм», «фаворитизм», «кронізм», «протекціонізм», «сумісна діяльність», «повноваження», «дискреційні повноваження», «можливості, пов'язані з повноваженнями чи становищем», які є ключовими при застосуванні заборон, вимог та обмежень антикорупційного характеру;

встановити порядок дій осіб у випадку не вжиття заходів з врегулювання безпосереднім керівником реального конфлікту інтересів працівника, який звернувся до нього в установленому законодавством порядку;

чітко визначити статус та розмежувати повноваження: 1) уповноважених осіб, відповідальних за реалізацію антикорупційної програми юридичної особи; 2) уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції; 3) уповноважених з антикорупційної діяльності;

чітко визначити перелік випадків можливості розголошення інформації про викривача з урахування міжнародних рекомендацій;

запровадити форму е-повідомлення про відкриття валютного рахунку у банку не резиденту та удосконалити наявну форму про суттєві зміни у майновому стані;

запровадити перевірку на добročесність осіб, які займають відповідальне або особливо відповідальне становище;

удосконалити механізм проведення антикорупційної експертизи проектів законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів на наявність корупціогенних факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень;

затвердити Стратегію реалізації засад Державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2020–2024 роки;

Кримінального кодексу України:

доповнити примітку статті 45 іншими кримінальними правопорушеннями, які містять ознаки корупційного складу, зокрема статтями 160, 170, 354, 368, 368³, 368⁴, 369, 369², з одночасним вилученням з примітки статей 210 та 320 КК України;

чітко сформулювати поняття терміну «активи», що є предметом незаконного збагачення;

чітко розмежувати застосування норм, передбачених ст. 364, 364-1 КК України та ст. 184-1 КУпАП (використання посадовою особою в неслужбових цілях державних коштів, наданих їй у службове користування приміщень, засобів транспорту чи зв'язку, техніки або іншого державного майна, якщо це завдало державі шкоди);

Кримінального процесуального кодексу України:

запровадити альтернативну підслідність (Національна поліція, Служба безпеки України, органи, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства) за ст. 368⁵ КК України «Незаконне збагачення»;

унормувати можливість проведення НС(Р)Д до постановлення ухвали слідчого судді в разі вчинення корупційних злочинів, незалежно від їхньої приналежності до того чи іншого розділу Особливої частини КК України;

Податкового кодексу України:

законодавчо визначити терміни «віртуальний актив», «криптоактив», «операція з криптоактивами», «розподілений реєстр», «токен» та «токен-актив», встановити особливості оподаткування операцій з криптоактивами, а також визначити правову природу віртуальних активів, як об'єктів цивільних прав;

Цивільного кодексу України

Запровадити відшкодування особами, притягнутими до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, шкоди, заподіяної вказаними діями державі;

Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»:

чітко визначити межі застосування оперативно-розшукових заходів державними антикорупційними органами;

унормувати сучасні методи оперативної роботи (зокрема, із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних технологій)

Закону України «Про Національну поліцію»:

надати поліцейському законні підстави до повноцінного зайняття викладацькою діяльністю усуне наявні сьогодні проблеми, в першу чергу щодо залучення фахівців-практиків до освітнього процесу, зокрема в освітніх центрах первинної професійної підготовки поліцейських;

доповнити положеннями, якими визначити принципи доброчесності поліцейських; окреслити загальні засади проведення перевірок доброчесності; визначити правові заходи реагування на результати перевірок доброчесності (притягнення до дисциплінарної чи адміністративної відповідальності);

Закону України «Про захист економічної конкуренції»:

закріпити можливість використання Антимонопольним комітетом України під час розслідування справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції доказів, одержуваних у межах кримінального провадження.

2. Розробити та прийняти:

Закон України «Про запобігання корупції фізичних та юридичних осіб України за кордоном» в контексті розвитку «антикорупційного комплексу» для приватного сектору як комплексу заходів щодо управління ризиками недотримання вимог законів України та інших країн, інших нормативних документів, стандартів та етичних норм (кодексів поведінки), що стосуються боротьби з корупцією;

Кодекс поведінки державних службовців, взявши за основу Модельний кодекс Ради Європи.

3. Прийняти Закон України «Про приєднання України до Розширеної часткової угоди про спорт (EPAS)», що повинно стати євроінтеграційним кроком України в напрямі удосконалення розслідування фактів корупційних та правопорушень, пов'язаних з корупцією, зокрема встановлення правопорушення, передбаченого ст. 172⁹-1 КУпАП.

Кабінету Міністрів України:

затвердити Загальнонаціональні методики оцінки рівня корупції відповідно до рекомендацій ООН;

розробити порядок застосування заходів безпеки щодо осіб, які повідомили про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, матеріальне (фінансове) забезпечення захисту викривачів, відшкодування державі (органу, яким забезпечувалися заходи безпеки) витрат викривачем, яким повідомлено недостовірну інформацію про правопорушення, а також організаційно-правові підстави та шляхи реалізації інституту відшкодування шкоди, завданої корупційним злочином;

не допустити скорочення уповноважених осіб (підрозділів) з питань запобігання та виявлення корупції у державних адміністраціях районного рівня та започаткувати введення уповноважених осіб на підприємствах, установах, організаціях відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції»;

запровадити порядок застосування заохочень за доброчесність державних службовців (наприклад, за відмову від неправомірної вигоди, повідомлення про факти корупції), передбачити відповідний фонд преміювання;

розробити програму антикорупційної освіти для посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, запровадити просвітницьку програму щодо виховання нульової толерантності до проявів корупції, зокрема, ввести елемент антикорупційної освіти у загальноосвітніх закладах та вишах;

удосконалити механізм громадського контролю під час розроблення та запуску Єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення «E-SOCIAL»;

підтримати впровадження інноваційної антикорупційної методології «Островів доброчесності» (Islands of Integrity);

зобов'язати використання SWOT-аналізу в контролі за реалізацією державної фінансової та антикорупційної політики в міжнародному вимірі

(встановлювати взаємозв'язки між силою і слабкістю, які характерні для суб'єкта економіки, і зовнішніми ризиками та загрозами)

удосконалити порядок застосування та можливості електронних реєстрів: Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру судових рішень, автоматизованих інформаційних пошукових систем Національної поліції, МВС України, ДБР, НАБУ, НАЗК та АРМА;

розробити механізм он-лайн-бази Integrity Watch для уникнення потенційних конфліктів інтересів на державній службі, неправомірного впливу, незаконного збагачення серед посадових осіб;

Міністерству внутрішніх справ України:

розробити порядок розгляду повідомлень про вчинення корупційних діянь в системі органів МВС України відповідно до новел Закону України «Про запобігання корупції»;

розробити критерії оцінки результативності роботи уповноважених осіб (підрозділів) із запобігання корупції у закладах, установах та на підприємствах, що належать до сфери управління МВС, з проведенням їх атестації на предмет встановлення професійного рівня;

затвердити положення про порядок організації роботи уповноважених осіб (підрозділів) із запобігання корупції в системі органів МВС України

забезпечити науково-методичний супровід впровадження електронної системи «E-Case Management System» з метою належної взаємодії антикорупційних інституцій (АРМА, НАЗК, НАБУ, органи прокуратури та Національної поліції) шляхом: прийняття пілотного проекту функціонування системи «E-Case Management System» через взаємодію антикорупційних інституцій; методичної розробки інтегрованої інформаційно-аналітичної системи у структурі взаємодії правоохоронних органів; здійснення професійної підготовки потенційних користувачів «E-Case Management System» з числа слідчих та детективів; в подальшому підтримувати впровадження в правоохоронну діяльність моделі ILP (Intelligence-Led Policing/ILP) як ефективного засобу запобігання та попередження корупційних злочинів;

створити робочу групу за участю фахівців (представників) закладів, установ та організацій, діяльність яких спрямовується та координується МВС України та громадськості з виявлення та усунення причин і умов вчинення правопорушень у сфері земельних ресурсів та запровадження ринку землі;

визначити коло поліцейських (підрозділи) Національної поліції, на які будуть покладені обов'язки складати протоколи про вчинення корупційних правопорушень;

Закладам вищої освіти та науково-дослідним установам системи МВС:

забезпечити належну якість та прозорість освітнього процесу, усунути корупційні ризик, у першу чергу пов'язані із захистом авторських та суміжних прав;

запровадити додаткові програми з метою формування розвитку правової свідомості та культури щодо нетерпимого, негативного ставлення до корупції як суспільно-небезпечного явища, регулярно проводити інформаційно-роз'яснювальні кампанії на всіх рівнях освіти;

на постійній основі проводити навчальні тренінги для викладачів та здобувачів вищої освіти з вивчення основ антикорупційного законодавства;

удосконалити канали комунікації, за допомогою яких здобувачі вищої освіти могли б, в тому числі і в анонімному режимі, повідомляти по факти корупції у закладів вищої освіти;

розробити план заходів дотримання академічної доброчесності, зокрема з такими явищами, як фабрикація відомостей, фальсифікація даних, хабарництво, академічний саботаж, професорська нечесність, академічне шахрайство, плагіат тощо;

розробити дієвий механізм притягнення за порушення академічної доброчесності шляхом практичного застосування таких видів академічної відповідальності як повторне проходження оцінювання, відрахування із закладу освіти, позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання, відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії тощо;

з метою перешкоджання поширенню плагіату у системі вищої освіти приєднатися до відповідних інформаційних платформи;

опрацювати питання щодо необхідності запровадження на базі Національної академії внутрішніх справ спеціалізації «Антикорупційний менеджмент»;

продовжувати інтеграцію антикорупційного навчання в системі підготовки курсантів і слухачів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, яка повинна починатися із включення в освітні програми розділів антикорупційного спрямування;

науково обґрунтувати законодавчу ініціативу із запровадження процедури «cooling off», що має на меті попередити виникнення корупційних ризиків після звільнення з посад осіб, які займали відповідальне та особливо відповідальне становище, та посад, пов'язаних з високим корупційним ризиком;

продовжити практику проведення наукових та просвітницьких заходів з питань запобігання корупції та реалізації антикорупційної політики, зокрема на й регіональному та міжнародному рівні, за участю фахівців закладів, установ та організацій, діяльність яких спрямовується та координується МВС України.

оновити, ураховуючи озвучені учасниками міжнародної науково-практичної конференції пропозиції, для подальшого використання в освітньому процесі та правозастосовній діяльності методичні рекомендації «Виявлення та розслідування незаконного збагачення» та автоматизоване робоче місце уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції в апараті МВС і системі Національної поліції України.

Національному антикорупційному бюро України спільно з Державним бюро розслідувань:

розробити науково-обґрунтовані методики з виявлення, припинення та документування незаконного збагачення, збору інформації про факти корупції на різних рівнях державного управління, у тому числі на найвищих, у сферах розпорядження державними коштами, приватизації, охорони здоров'я, освіти;

здійснити науковий аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища ключових антикорупційних органів (органи прокуратури та поліції, НАЗК, НАБУ, АРМА) на предмет виявлення чинників корупційних ризиків в їх організаційно-управлінській діяльності;

Національному агентству з питань запобігання корупції:

привести у відповідність аналітичні можливості системи логічного та арифметичного контролю (ЛАК) та Реєстру декларацій НАЗК із залученням технічної допомоги Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI);

забезпечити порядок контролю за виконанням антикорупційних програм, що приймаються органами державної влади

удосконалити правила декларування та оновити методичні рекомендації щодо заповнення електронних декларацій, що матимуть юридичну силу нормативно-правового акту;

Верховному Суду:

узагальнити судову практику розгляду справ, пов'язаних з учиненням корупційних правопорушень, з метою вдосконалення діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції щодо переслідування осіб, які вчинили такі правопорушення.

Оргкомітет